

ГЕНІЙ, ЩО МРІЯВ ПОДОЛАТИ СТАРІСТЬ

(15.05 - 180 років від дня народження І. Мечникова,
українського та французького науковця, одного з основоположників порівняльної
патології, еволюційної ембріології, імунології і мікробіології,
творця наукової школи)

Ім'я Іллі Мечникова, лауреата Нобелівської премії, відомо, мабуть усім, йому ми завдячуємо безліччю відкриттів. Серед них — роботи з вивчення імунітету, завдяки яким з'явилися вакцини проти холери та тифу, праці з біології та зоології, дослідження, присвячені збільшенню тривалості життя людини.

Мало кому відомо, що навіть відкриттям «болгарської палички» — основи для виготовлення кефіру — ми завдячуємо цьому вченому.

Він був зоологом, ембріологом, патологом, бактеріологом, епідеміологом, імунологом, геронтологом, демографом, філософом. Складно уявити собі, як могла одна людина впоратися з таким величезним розумовим та фізичним навантаженням. Проте Мечникову це вдавалося. Особливо привертала його увагу питання, на які ще не було дано відповіді.

Майбутній вчений світового рівня Ілля Мечников народився 15 травня 1845 року в сім'ї гвардійського офіцера, що мешкав в маєтку Іванівка Куп'янського повіту Харківської губернії (нині – це Дворічанська громада Харківської області). Він був п'ятою, наймолодшою дитиною в родині.

Іллю Мечникова в дитинстві називали «Містер ртуть» через непосидючість, любов до природи та інтерес до природничих наук. Він шалів від біології. Своїх однолітків – восьмирічних дітлахів, садив за парти і розказував їм все, що знав про біологію рослин і тварин. А щоб вони слухали і не розбігалися, платив їм із власних кишенькових грошей. Таким чином заохочував дітей відвідувати свої «лекції».

З 1856 по 1862 рр. він навчався у 2-й Харківській чоловічій гімназії. Оскільки хлопчик був розумний не за роками і вирізнявся особливою кмітливістю, в гімназію він вступив відразу до другого класу, і закінчив її із золотою медаллю.

Харківська гімназія (1856-1862)

За два роки прослухав повний курс природничого відділення Харківського університету (склавши екстерном іспити на відмінно). У 18 років опублікував у Німеччині своє перше наукове дослідження.

Студент Харківського університету

Домігшись наукового відрядження за кордон, Мечников вивчав морську фауну. За рекомендацією Миколи Пирогова, Мечникову надали державну стипендію для ведення науково-дослідної роботи в західноєвропейських лабораторіях.

1867 року захистив магістерську дисертацію, а 1868 — став доктором зоології.

З 1870 року Мечников жив і працював у Одесі ординарним професором кафедри зоології і порівняльної анатомії Новоросійського університету. Він став читати перед аудиторією четвертого курсу, де багато студентів було старші за нього. Лекції він читав захоплююче, з великим підйомом, збуджуючи у слухачів живий інтерес і змушуючи їх самостійно працювати, чим швидко завоював серед студентів одностайне зізнання та любов. Це був складний період в житті вченого. Великого нервового напруження коштували Мечникову взаємовідносини з колегами, університетським начальством і радикально налаштованими студентами. Згодом він вимушений був виїхати до Парижу.

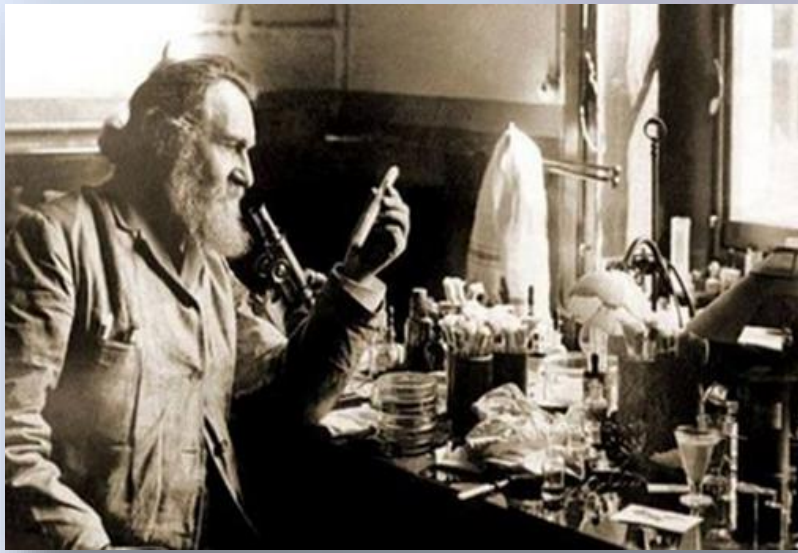

За всі 28 років життя у Парижі Мечников не поривав зв'язків з Батьківщиною. Він – винахідник засобу, що врятував українські врожаї. У 1870-ті роки сільське господарство дуже потерпало від «хлібного жука», який знищував злакові рослини. Вчений вивів спеціальний грибок, який вражає шкідника. І врожай був збережений.

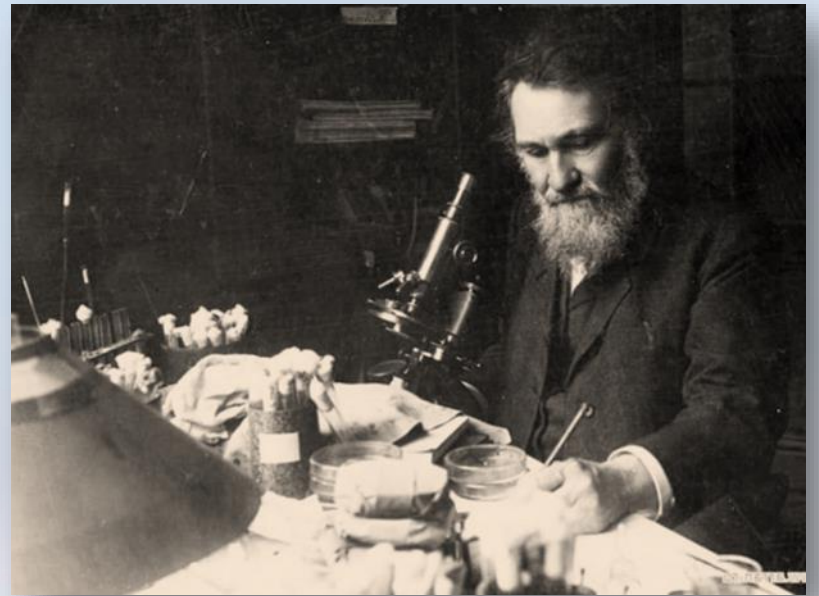
У 1887 році вчений виїхав до Німеччини, де спеціалізувався у Р.Лейкарта та К.Зібольда, вивчав ембріологію безхребетних тварин в Італії. Потім переїхав до Парижу і прийняв пропозицію Луї Пастера стати очільником лабораторії у створеному ним інституті. З 1905 року Мечников – заступник директора цього інституту. У 1908 році він став лауреатом Нобелівської премії з медицини за роботи в галузі імунології.

Наукова діяльність Іллі Мечникова мала жертвний характер: відомо, що вчений вводив собі бактерії тифу, аби перевірити ефективність вакцини. З цією ж метою під час епідемії холери у Франції він випив культуру збудника цієї хвороби.

У Парижі знайшовся дивак, який викликав Мечникова на дуель. За правилами її проведення право вибору зброї було в Іллі Ілліча. Він запропонував дуелянту скористатися бактеріологічною зброєю. В одній колбі була питна вода, в іншій – рідина, заражена сибіркою. Тож тому пропонувалося обрати одну з них і випити. Після такої пропозиції дуелянт утік, перехотів змагатися з «навіженим вченим».

Однією з найпублічніших тем наукових досліджень Іллі Ілліча була тема старіння людини, яку він розробляв не тільки із загальнобіологічного, а й із філософського погляду. Він вважав, що передчасна старість - це хвороба, яку можна й потрібно лікувати, а жити продовжувати до 120 років і більше завдяки «правильному й раціональному» життю.

Саме Ілля Ілліч увів у наш раціон «болгарське кисле молоко», тобто йогурт, фактично заклавши основу сучасного уявлення про про- і пребіотики. Тобто живі мікроорганізми й речовини, які стимулюють розмноження корисних мікроорганізмів, що їх широко використовують тепер і в харчуванні, і для лікування різноманітних захворювань. Відповідно до вчення про ортобіоз учений вбачав ідеал людини у нормальному розвитку й досягненні нею тривалої та діяльної старості.

В усіх відкриттях весь Мечников з його тонкою спостережливістю, з його широким творчим розумом та вмінням наполегливо проводити свої теоретичні задуми.

СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ

Першою дружиною І.І. Мечникова була Людмила Федорович. Але жінка була тяжко хвора на туберкульоз. Декілька років були присвячені порятунку дружини. Людмила Федорович лікувалася за кордоном. Мечников викладав в Одесі та всі гроші відправляв дружині для лікування. Але врятувати жінку не вдалося. Вони прожили разом всього 5 років.

Вдруге І.Мечников одружився через рік. Друга дружина, Ольга Миколаївна, була не лише гарною жінкою та подругою життя. Він поважав її насамперед як особистість і всіляко заохочував до творчості. Вона активно допомагала йому в роботі, досконало оволодівши гістологічною та бактеріологічною техніками готувати чоловікові препарати та культури для дослідів та лекцій у Пастерівському інституті. Їй належить кілька самостійно проведених та опублікованих досліджень.

Коли батьки Ольги Миколаївни померли, Мечникові взяли на виховання молодших брата й сестру Ольги. Особистих дітей у них не було. У 1891 році Мечников будує для дружини художнє ательє в саду їхньої дачі під Парижем. Ольга Миколаївна була здібним художником та скульптором. Після смерті чоловіка вона по суті цим і жила.

Зрештою, вона написала книгу спогадів про видатного вченого, зберегла його епістолярну спадщину. З Мечниковим Ольга Миколаївна прожила понад сорок років – до смерті вченого у 1916 році.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ

Помер Ілля Мечников у Парижі 15 липня 1916 року після кількох інфарктів. Він заповів своє тіло на медичні дослідження з подальшою кремацією та похованням на території Пастерівського інституту, що й було виконано. Кремація відбулася в єдиному на той момент у Франції крематорії на цвинтарі Пер-Лашез. Урна із прахом вченого розміщена в бібліотеці інституту.

Україна пам'ятає та шанує свого генія: працює Харківський науково-дослідний інститут мікробіології та імунології його імені. Навпроти нього у 2005 році встановлений пам'ятник вченому.

Іменем Мечникова названо Одеський національний університет і обласну клінічну лікарню в Дніпрі.

Іменем вченого названо вулиці в різних містах України. В Одесі на будинках, де працював і мешкав Ілля Мечников, встановлено пам'ятні дошки, є вулиця і площа, які названі його іменем. Найкращі студенти Одеського університету удостоюються премії імені Мечникова.

Біологи всього світу, ентузіасти та прихильники продовження життя відзначають за допомогою різних заходів 15 травня – день народження геніального біолога, як «День Мечникова».

ДОБІРКА ПОСИЛАНЬ

<https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&lng=1&id=5&idg=486> Ілля Мечников – творець учення про імунітет

<https://msmb.org.ua/biblioressursi/bibliografiya/osobistosti/illya-mechnikov-treba-podovzhuvati-zhittya-a-ne-staristy/> Ілля Мечников.
Треба продовжувати життя, а не старість

<https://www.youtube.com/watch?v=1WAd7ihkh50> Народжені Україною. Ілля Мечников